

A hazai honismereti mozgalom kezdettől úgy tekintett anyanyelvünkre, mint amely szerves ága a táj- és népismeretnek, ezért talán nem is egészen odaillő az *és* kötőszó előadásom címében. Semmiképp nem sugalmazhatja azt, hogy két egymástól elkülönült fogalomról van szó. Épp ellenkezőleg: előadásomnak az a célja, hogy megerősítsen mindenkit az egység tudatában, hiszen az anyanyelvvél való foglalkozás nélkül a honismereti tevékenység elképzelhetetlen. A következőkben szólni kívánok (1) a honismeret fogalmának összetevőiről, (2) a nyelvi „leletmentés” néhány eredményéről, (3) az „édes anyanyelv” fogalmáról, valamint (4) nyelvi örökségünk hasznosításának, ápolásának lehetséges irányairól.

1. A honismeret fogalmában a nemzeti történelemnek, a haza földjének, természeti és épített értékeinek, népe kultúrájának, valamint nyelvének ismerete szerves egységet alkot. Amikor 1960 táján újból megindult a szervezett hagyományápolás, és bontakozni kezdett a honismereti mozgalom, nem volt kétséges, hogy a néprajzi és nyelvjárási gyűjtésnek együtt kell folynia. A rendszerváltozáskor e kezdeményezésekből alakult meg egyfelől a Honismereti Szövetség, másfelől az Anyanyelvápolók Szövetsége kölcsönösen elismerve a szoros együttműködés szükségességét. Közös a fő cél: a nemzeti, népi kultúra ápolása.

2. Látjuk tehát, hogy a honismeret fogalmába az anyanyelvvél való foglalkozás is beleértendő. Az egyik legszebb példa a helynevekkel való foglalkozás, amely az egyik legszemléletesebb példája a honismeret komplex jellegének, a helyismeret és a helyi nyelvváltozat, beszédmód összefonódásának. Az évtizedek óta meghirdetett helyi és országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázatok hatalmas anyaga, valamint a helynévtárak, regionális nyelvatlások, tájszótárak sora igazolja, hogy a honismereti mozgalom anyanyelvi örökségünk számbavételében is ért el szép eredményeket, de a feladat nagysága továbbra is fenntartja a folytatás követelményét.

3. Azzal kell folytatnom, hogy nemcsak a népnyelv, az anyanyelvi örökség, hanem a mai közbeszéd szintje, problematikája is igényli a honismereti mozgalom figyelmét. Akkor tekinthetjük kielégítőnek az egyén nyelvkészletét és nyelvi magatartását, ha annak alkalmazásával meg tud felelni minden igénynek, amit önmagától elvár.

4. Mondandóm lezárásához közeledve szólnom kell még nyelvi örökségünk hasznosításának, ápolásának lehetséges irányairól. A legtöbb településen létrehoztak helyismereti gyűjteményeket, Csongrád megyében is igen gazdag a kínálat ebben a tekintetben. Az anyanyelv szempontjából az a hasznos, ha nemcsak a tárgyat mutatják be, hanem annak megnevezését és mire valóságát is, így a tárgyak és használatuk nyelvi anyaga is megörökítődik az utókor számára.

Annak rögzítésével szeretném azonban zárni gondolataimat, hogy legjobb szándékai szerint mind a honismereti, mind az anyanyelvi mozgalom – noha a múlt örökségét gondolzza – a jelennek és a jövőnek dolgozik. S azt tehetjük hozzá, hogy van egy közös édes anyanyelvünk, amelyben hihetetlen erejű nemzetmegtartó erő lakozik.